

Концентраційний табір і табір смерті Освенцим-Бжезінка (Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau)

Розташований в Освенцимі у бєльському повіті (Landkreis Bielitz) в катовіцькому окрузі (Regierungsbezirk Kattowitz) сілезької провінції (Provinz Schlesien), а з 1941 р. – у верхньосілезькій провінції (Provinz Oberschlesien), біля кордону з ГГ на зручному транспортному вузлі (залізничні магістралі, які сполучають Верхню Сілезію з країнами південної Європи).

Табір було розташовано у мікрорайоні Засолє за річкою Сола у комплексі будинків колишніх військових казарм та колишньої Державної тютюнової монополії. Найбільший концентраційний табір на польських землях.

Концтабір був заснований за наказом Генріха Гімлера від 27 квітня 1940 р. Навесні 1941 р. було створено другу частину табору у Бжезінці (Birkenau, Auschwitz II), яка спочатку діяла під назвою табору для полонених (Kriegsgefangenenlager), але під час реалізації плану винищення євреїв стала місцем негайного масового знищення євреїв.

У 1942-1943 роках було створено третю частину табору (Auschwitz III) в Моновіцах (Monowitz). 25 листопада 1944 р. структуру табору було реорганізовано: табір у Біркенау включено до головного табору Аушвіц (Auschwitz I), а табір, який раніше називався Auschwitz III, було перейменовано на концентраційний табір в Моновіцах (Konzentrationslager Monowitz), якому було підпорядковано всі філії, організовані при промислових підприємствах. Понад 40 філій, підпорядкованих табору, працювало на промислові фабрики і концерни та СС. Невільницька праця була елементом знищення та приносила економічну користь. На початковому етапі діяльності табору велика кількість в'язнів працювала на його розбудові.

Від початку існування табору до весни 1942 р. у ньому ув'язнювали майже виключно поляків. Перша група політичних в'язнів, у кількості 728 чоловік, прибула 14 червня 1940 р. з Тарнова. Табір в Аушвіц став головним осередком винищення поляків, які діяли у конспіративних структурах, а також політичних і громадських діячів, інтелігенції. Сюди направляли також заручників, людей, в'язнів під час вуличних облав, чи тих, кого ізолювали з профілактичною метою. Від 1942 р. сюди потрапляли ешелони з жителями, виселеними з Замойщини. Після початку варшавського повстання у 1944 р. у таборі було ув'язнено близько

10 000 жителів столиці.

Наприкінці 1941 р. у табір було скеровано 10 000 радянських військовополонених, більшість з яких була убита. Від 1942 р. табір став місцем знищення євреїв з різних регіонів Польщі та з території СРСР. Від цього року сюди масово прибували ешелони з євреями інших країн. Табір став також місцем знищення понад 20 000 циганів.

В'язнів табору вбивали у, так званих, блоках смерті та проводили страти. Частина хворих вбивали ін'єкціями бензину, евіпану і фенолу. Лікарі СС також проводили на в'язнях псевдомедичні експерименти; лікар СС д-р Йозеф Менгеле проводив експерименти на близнюках та дослідження людей із вродженими фізіологічними аномаліями. Над ними проводили спеціальні лікарські дослідження, а після їхнього завершення, убивали ін'єкціями фенолу в серце.

З осені 1941 р. убивали людей за допомогою циклону В в газових камерах. Останки вбитих спалювали у крематоріях у Бжезінці. Таким чином проводилося винищення євреїв, які прибували залізницею з багатьох країн Європи.

Комендантами табору свого часу були: оберштурмбанфюрер СС Рудольф Хосс (нім. Rudolf Höss, 1940-1943), оберштурмбанфюрер СС Артур Лібехеншель (нім. Arthur Liebehenschel, 1943-1944) і штурмбанфюрер СС Ріхард Баєр (нім. Richard Baer, 1944-1945).

Від середини 1944 р. до 17 січня 1945 р. із табору було евакуйовано понад 65 000 в'язнів залізничним транспортом, а з 17 до 19 січня 1945 р. близько 60 000 – у піших колонах (марші смерті). Кількість жертв січневої евакуації приблизно оцінюється в 15 000. Наприкінці 1944 – на початку 1945 р. було знищено частину інфраструктури табору (зокрема, крематорії). 27 січня 1945 р. табір зайняла Червона Армія, визволивши близько 7000 в'язнів.

У таборі в Аушвіц-Біркенау загинуло близько 1 000 000 євреїв, 70 000–75 000 поляків. Всього протягом періоду його діяльності тут було вбито 1 100 000 осіб.

Персонал таборів

Табори